

1 Δεκεμβρίου 2019

Η έρημος του Αγίου Όρους

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Προσκυνήματα-Οδοιπορικά-Τουρισμός

Απο την Έρημο του Αγίου όρους

Με το μικρό βενζινόπλοιο που κάνει την τακτική συγκοινωνία από τη Μεγίστη Λαύρα ως τη Δάφνη, παραπλεύουμε το νότιο άκρο του Άθω. Στο σημείο αυτό, η

χερσόνησος απότομα αλλάζει σχήμα. Η ήπια, καταπράσινη βουνοσειρά της ξεπετιέται στα ύψη, σχηματίζοντας ένα θεόρατο λίθινο κώνο που πλησιάζει τις δύο χιλιάδες μέτρα. Προς τη θάλασσα, το έδαφος γίνεται απόκρημνο, αιχμηρό, επικίνδυνο και για τους πεζοπόρους και για τα πλοιάρια, αν ο καιρός είναι κακός. Είναι μια διαδοχή από άβατες, σχεδόν κάθετες πλαγιές και από σκισμάδες βράχων που κρύβουν σπήλαια απλησίαστα. Την τελευταία ήμερη εικόνα που αντικρίζουμε μας τη δίνουν τα ονομαστά Καυσοκαλύβια, χτισμένα σ' ένα φυσικό αμφιθέατρο, απάνω από τη θάλασσα.

Τη μεγάλη αυτή σκήτη την αποτελούν καμιά σαρανταριά οικήματα, τριγυρισμένα από περιβόλια, που ζώνουν τον κεντρικό της ναό. Η περιοχή έχει νερό και αρκετή πρασινάδα που της δίνει την όψη ενός ειδυλλιακού χωριού.

Πέρα απ' εκεί, το τοπίο αγριεύει ολότελα. Τα βραχώδη κράσπεδα του μεγάλου βουνού προβάλλουν ολοένα πιο ψηλά. Η φυτεία αραιώνει, ο τόπος είναι άνυδρος, απροσπέλαστος, απωθεί κάθε ζωή. Μονάχα μερικοί θάμνοι, μερικά αγριόδεντρα προσθέτουν εδώ κι εκεί λίγο πράσινο στις σκληρές, πέτρινες επιφάνειες. Καθώς ατενίζει κανείς, από το πέλαγος, το θέαμα που συνθέτουν οι φοβεροί βράχοι και τα βάραθρα, έχει την εντύπωση ότι δεν είναι δυνατό να κινηθούν άνθρωποι σ' αυτά τα μέρη. Είναι η λεγόμενη Έρημος του Αγίου Όρους, η μοναδική γωνιά της γης όπου συνεχίζεται η παλαιοχριστιανική παράδοση των ερημιτών της Αιγύπτου, του Σινά, της Παλαιστίνης. Εκεί καταφεύγουν και απομονώνονται οι μοναχοί των άκρων, καθώς θα λέγαμε με την κοσμική μας ορολογία οι «εξτρεμιστές», οι πιο αδιάλλακτοι, οι απόλυτοι, εκείνοι που θεωρούν ότι ακόμα και του μοναστηριού η ζωή είναι μια παραχώρηση στην κοινωνικότητα, μια αδυναμία, ένας συμβιβασμός. Μέσα στην τέλεια ησυχία, στην όσο το δυνατό πιο ολοκληρωτική απογύμνωσή τους από τις ανάγκες της υλικής ύπαρξης κι από τις φροντίδες του κόσμου, αγωνίζονται να συλλάβουν και να ζήσουν το πνεύμα στην πιο άδολη ουσία του, στα τελευταία σύνορα, στις εσχατιές του «ενθάδε» προς το «επέκεινα». Διατύπωσα παραπάνω την άποψη ότι το Άγιον Όρος είναι μια μεταφυσική εμπροσθοφυλακή της Ορθοδοξίας. Η έρημος είναι η εμπροσθοφυλακή της εμπροσθοφυλακής.

Φτάνουμε στο Νυμφαίο ακρωτήριο, την τελευταία νότια αιχμή της χερσονήσου. Εκεί μας περιμένει το πιο ονομαστό, το πιο θρυλικό σημείο της Ερήμου, που παλαιότεροι συγγραφείς το έλεγαν το «φρικτόν», το «φρικαλέον» Καρούλι. Είναι ένας πανύψηλος βράχος, σωστό πέτρινο βουνό, στημένο απόκρημνα απάνω στη θάλασσα. Στις σπηλιές του και στις προεξοχές του βρίσκονται χτισμένα αρκετά μικρά καλύβια, σε απόσταση το ένα από το άλλο. Οι ταξιδιώτες τα παρομοίασαν με φωλιές γλάρων, κοράκων ή γυπαετών. Φαίνονται πολύ δυσπρόσιτα και λέγεται ότι οι ερημίτες που τα κατοικούν επικοινωνούν με τον έξω κόσμο κατεβάζοντας με καρούλι ένα καλάθι ως τη θάλασσα. Από τούτο το πρωτόγονο μηχανήμα πήρε το όνομά της η περιοχή. Τη σκηνή αυτή δεν την είδα, πιστεύω όμως πως, όταν χαλνά

ο καιρός, κάθε κίνηση στο στενό χείλος των γκρεμνών θα είναι πολύ επικίνδυνη κι η απομόνωση των ασκητών θα είναι σχεδόν απόλυτη.

Πώς περνούν τη ζωή τους; αναρωτιέται κανείς. Η κυριότερη απασχόληση τους είναι η προσευχή, το αδιάκοπο τέντωμα της ψυχής προς τον υπέρτατο σκοπό που έχουν τάξει στον εαυτό τους. Η υλική τους ζωή έχει περιοριστεί στο ελαχιστότατο όριο που μπορεί η διάνοια να συλλάβει. Ένα τριμμένο ράσο, ένα σκεπασμένο μέρος για να κοιμούνται, ξεροί καρποί και κανένα παξιμάδι για να μην πεθάνουν της πείνας, ίσως το καλοκαίρι κανένα λαχανικό, κανένα νωπό φρούτο: μ' αυτά συντηρούνται. Νερό συνάζουν από τη βροχή, όταν βρέξει. Για να προμηθευτούν τη στοιχειώδη τροφή τους, ασκούν μερικές χειροτεχνίες. Πλέκουν καλάθια, κατασκευάζουν κομπολόγια, ξύλινους σταυρούς κι άλλα μικρά αντικείμενα που τα πηγαίνουν, σε αραιά διαστήματα, και τα πουλούν ή τα ανταλλάσσουν με τρόφιμα στη Δάφνη ή σε κανένα μοναστήρι.

Μια μικρή προβλήτα, καινούργιο απόκτημα του τόπου, επιτρέπει σήμερα στα πλοία να ν' αράξουν κάτω από τα Καρούλια, χωρίς δυσκολία. Ένα μονοπάτι σε κορδέλες ανεβαίνει στην κορυφή του βράχου, από τη μια πλευρά του. Από την άλλη δεν υπάρχει καμιά ομαλή διάβαση. Στο μέρος εκείνο οι ερημίτες όταν αποφασίσουν να αφήσουν τα ησυχαστήρια τους, πηγαиноέρχονται από ανεμόσκαλες ή πιασμένοι από αλυσίδες, σε γλιστερά περάσματα, απάνω από αβύσσους. Ψηλότερα από τα Καρούλια, βρίσκονται τα Κατουνάκια, σε μια ορεινή περιοχή της Ερήμου κάπως ομαλότερη. Εκεί πρόκειται να φιλοξενηθούμε, στον αγιογραφικό οίκο των Δανιηλαίων, σε ύψος, καθώς μου λένε, απάνω από τριακόσια πενήντα μέτρα.

Ο φίλος μας ο πολιτικός διοικητής έχει οργανώσει τη μετακίνησή μας με πολλή μεθοδικότητα, αλλιώς, βέβαια, δεν θα ήταν εύκολο να τραβήξουμε στην τύχη, σ' αυτά τα άγρια μέρη. Τα Κατουνάκια έχουν ειδοποιηθεί.

Ο πατήρ Γερόντιος, από τους προϊσταμένους του αγιογραφικού οίκου, μεσόκοπος, ζωντανός και ανοιχτόκαρδος μοναχός, βρίσκεται στην προβλήτα των Καρουλιών και μας περιμένει. Έφερε κι ένα μουλάρι για να σηκώσει τις αποσκευές μας. Παίρνουμε σιγά-σιγά τον ανήφορο, γεμάτο πέτρες κοφτερές που κυλούν κάτω από τα πόδια μας, ενώ ο συνοδός μας μιλά για τη ζωή των ερημιτών.

– Εδώ λίγο παραπάνω, μας λέει, ασκητεύει ένας Ρώσος μοναχός, ένας πρίγκιπας της παλαιάς Ρωσίας. Μεγάλος θεολόγος, ονομαστός. Μα δεν μιλά ελληνικά. Αν ξέρετε ξένες γλώσσες, μπορούμε να δοκιμάσουμε να τον δούμε.

Ναι, έχουμε ακούσει αρκετά για τον πατέρα Νίκωνα, το Ρώσο πρίγκιπα των Καρουλιών. Ο πατήρ Πάυλος, στη Μεγίστη Λαύρα, μας σύστησε θερμά να τον πλησιάσουμε, θα θέλαμε πολύ να τον συναντήσουμε, αν είχε διάθεση να μας δεχτεί.

– Θα προσπαθήσω, λέει ο πατήρ Γερόντιος. Είναι πολύ γέρος και αποφεύγει τις συζητήσεις.

- Πώς ζει; ρωτούμε.

- Έχει έναν παραγιό που του μπλέκει καλάθια. Ρώσος κι αυτός, μα έμαθε ελληνικά και του κάνει και το διερμηνέα. Πουλούν τα καλάθια και πορεύονται. Ο Νίκων βρίσκεται εδώ καμιά τριανταριά χρόνια, ίσως και περισσότερα. Ήταν αξιωματικός στο στρατό του Τσάρου. Ταξίδεψε πολύ, γνώρισε καλά τον κόσμο. Λένε πως έχει συγγένεια με βασιλιάδες.

Σταματούμε εμπρός σ' ένα περιφραγμένο πεζούλι όπου βρίσκεται ένα ταπεινό κελλί. Ο πατήρ Γερόντιος μας συστήνει να περιμένουμε απ' έξω και μπαίνει να ζητήσει την άδεια να παρουσιαστούμε. Επιστρέφει σε λίγο και μας λέει ότι ο πατήρ Νίκων θα μας δεχτεί, αλλά στο πόδι. Δεν θα μας βάλει να καθίσουμε γιατί δεν θέλει να μας κρατήσει πολλή ώρα.

Προχωρούμε σ' ένα μισοσκοτεινό καμαράκι όπου ο παραγιός, καθισμένος χάμω, μπλέκει τα καλάθια του. Είναι μορφή Ρώσου καλόγερου κλασική, θα έλεγα, με καστανόξανθα γένια, βλέμμα ανοιχτό κι εκείνον τον απροσδιόριστο σλαβικό αέρα που περιέχει ζωική ορμή και μυστικοπάθεια, ανθρωπιά απέραντη και καταστροφή. Μας χαμογέλα και συνεχίζει τη δουλειά του. Από ένα διπλανό δωμάτιο, προβάλλει ο πατήρ Νίκων, χαμογελαστός κι αυτός και μας χαιρετά.

Είναι ίσιος, μάλλον υψηλός, με λίγα άσπρα γένια. Δεν φαίνεται καθόλου κουρασμένος, ούτε σωματικά ούτε διανοητικά, παρά τη μεγάλη του ηλικία. Τουναντίον, βαδίζει με άνεση και το βλέμμα του σπιθοβολεί, ολοζώντανο. Έχει μια γοητεία παράξενη, πολύ ισχυρή, που κατακτά από την πρώτη στιγμή το συνομιλητή του. Η όψη του υποβάλλει μια βαθιά, άδολη, πολυδουλεμένη και πολύ έμπειρη πνευματικότητα, μια ήρεμη εγκαρτέρηση, μια αδιατάρακτη εσωτερική γαλήνη και, μαζί, μιαν εξαίρετη ευγένεια καταγωγής και ήθους, μια πολύ μεγάλη αρχοντιά. Η παραμικρή του κίνηση αναδίνει μια κομψότητα, μια λεπτότητα, μια χάρη που δεν βρίσκονται πια στη σημερινή κοινωνία και που μου φάνηκαν σαν επιβιώσεις ανακτορικές από έναν άλλον αιώνα.

Μας μίλησε πρώτα αγγλικά, ύστερα η συζήτηση κύλησε αυθόρμητα στα γαλλικά. Μεταχειριζότανε και τις δύο γλώσσες τέλεια. Είπαμε μερικά πράγματα για το Άγιον Όρος, για τις εντυπώσεις μας από την επίσκεψή μας.

- Εδώ μας φυλάει η Παναγία, είπε. Μιλήσαμε λίγο και για τον κόσμο και είδαμε πως ήταν ενήμερος για τη γενική κατάσταση των πραγμάτων. Άφησε να διαφανεί η απογοήτευσή του για την εξέλιξη του πολιτισμού μας. Του είπα ότι πιστεύω σε μια μελλοντική πνευματική αναγέννηση που θα ακολουθήσει, μια μέρα, τη σημερινή υποχώρηση των άξιων του πνεύματος. Πρόσθεσα, μάλιστα, ότι θεωρώ πιθανό, σε μια τέτοια ανόρθωση, να παίξει μεγάλο ρόλο η πατρίδα του, η Ρωσία.

- Όχι, κύριε, αποκρίθηκε σιγανά, μ' ένα ύφος γεμάτο κατανόηση και επιείκεια, σαν να ήξερε καλά τι εννοούσα και σαν να το είχε ξεπεράσει από πολύ καιρό. Όχι, κύριε, δεν θα γίνει τέτοιο πράμα σε τούτον τον κόσμο, ούτε στην πατρίδα μου

ούτε αλλού.

Με κοίταξε στα μάτια μ' ένα τρόπο σαν να ήθελε να μου δώσει μian είδηση που θα έπρεπε να την είχα υπ' όψη μου. Δεν επέμενε όμως σ' αυτό που έλεγε, απλώς το σημείωνε.

- Ζούμε το τέλος των καιρών, είπε. Nous vivons la fin des temps.

Και καθώς κόμπιαζα κάπως, με ρώτησε αν διάβασα την Αποκάλυψη. Ναι, την είχα διαβάσει.

- Εκεί τα βλέπετε όλα καθαρά, είπε. Κι αυτά που γίνονται και τα όσα θα συμβούν.

Προτού φύγουμε, τον παρακαλέσαμε να μας ευλογήσει. Στάθηκε μια στιγμή.

- Είστε ορθόδοξοι; ρώτησε.

- Ναι.

-Ω τότε... είπε με μια κίνηση που σήμαινε πως, αφού ήμασταν ορθόδοξοι, δεν υπήρχε δυσκολία σ' αυτά που του ζητούσαμε.

Μας ευλόγησε και του φιλήσαμε το χέρι.

Σαν ξαναπήραμε το μονοπάτι, ο πατήρ Γερόντιος μου ζήτησε να του μεταφράσω ελληνικά τη συζήτηση. Του τα είπα όλα.

- Σωστά σας μίλησε, είπε. Πολύ σωστά. Αυτά πιστεύουμε όλοι μας εδώ.

Στα πόδια μας τώρα χαίνει ο γκρεμνός των Καρουλιών. Για να μας τονώσει στον ανήφορο, ο συνοδός μας κόβει και μας προσφέρει κλωνάρια από μian ερημική, μεγάλη φασκομηλιά που κανείς δεν ξέρει πως ξεπετάχτηκε, σε μian στροφή του μονοπατιού, από τους βράχους. Τόσο έντονη ευωδιά δεν θυμούμαι να αισθάνθηκα άλλη φορά από θάμνο. Είναι άραγε το κλίμα που της δίνει το χάρισμα να αναδίνει τόσο άρωμα; Είναι μήπως η δύναμη που πρέπει να βάλει το φυτό για να μπορέσει να υπάρξει και να φουντώσει μέσα στην τόση ξηρότητα; Με θέλγει τόσο που κρατώ τα φύλλα της ακατάπαυστα κοντά στο πρόσωπό μου.

Φτάσαμε στην κορυφή των Καρουλιών. Προχωρούμε λίγο ακόμα, από ένα κάπως ομαλότερο μονοπάτι, στις υπώρειες της μεγάλης κορυφής του Άθω, και βρισκόμαστε μέσα σ' ένα μεγαλόπρεπο τοπίο που απλώνεται πλατιά στη νοτιοδυτική πλευρά της χερσονήσου. Αλλεπάλληλες μεγάλες χαράδρες σκίζουν το βουνό και σχηματίζουν μian σειρά βραχώδη παραπετάσματα που κατεβαίνουν ως τη θάλασσα. Αρκετά σκόρπια κελιά βλέπουμε σε πετρώδεις πλαγιές, ανάμεσα σε άγριους θάμνους, πιο προσιτά όμως από κείνα των Καρουλιών, σαν εξοχικά, απόμερα καλύβια γεωργών. Προς τα απάνω είναι τα Κατουνάκια. Τα ησυχαστήρια που βλέπουμε σκορπισμένα στην απέναντι μας πλαγιά αποτελούν τη Μικρή Αγία Άννα. Πέρα από άλλες χαράδρες απλώνεται αμφιθεατρικά η καθαυτό Αγία Άννα, μεγάλη σκήτη, ολόκληρο χωριό, σαν τα Καυσοκαλύβια, με πολλές οικοδομές και φουντωμένα περιβόλια. Εκεί πια η Έρημος έχει τελειώσει.

Αφήνουμε δίπλα μας ένα μικρό ελαιώνα, φυτεμένο σε πεζούλια, περνούμε μian αγροτική πόρτα, προχωρούμε κάτω από μian κληματαριά. Βρισκόμαστε σ' έναν

ωραίο κήπο σαν τάρτασα που αγναντεύει, από πολύ ψηλά, τη θάλασσα.

Ο ήλιος βασιλεύει απέναντι μας, ολοπόρφυρος. Στεκόμαστε μερικά λεπτά μαγεμένοι από τη σιγή, από τα φλογερά χρώματα του ουρανού, από τη δύναμη αυτής της φύσης. Τελειότερο περίγυρο για ν' αφοσιωθεί κανείς ολότελα στη ζωή του πνεύματος δεν μπορώ να φανταστώ.

Ο νους, εδώ, απορρίχνει αυθόρμητα ό,τι περιττό και μάταιο σέρνει μαζί του και συγκεντρώνεται στα ουσιώδη. Η έξαρση, σε μια τέτοια ατμόσφαιρα, πρέπει να είναι συνηθισμένη κατάσταση, κανόνας ζωής. Ακούμε νερό να κελαρύζει. Το έφεραν πρόσφατα οι Δανιηλαίοι, από μακριά, στην καρδιά της Ερήμου, και γλύκαναν κάπως τούτη τη γωνιά της. Είμαστε στον περίβολο του αγιογραφικού τους οίκου. Ο προϊστάμενος του, ο γέροντας Στέφανος, μας περιμένει και προχωρεί,

ευγενικός και γλυκομίλητος, να μας καλωσορίσει.

Πηγή: Γιώργος Θεοτοκάς, από το «Οδοιπορικό του Αγίου Όρους».